

TEN GELEIDE

Aanhoudingsseks*

Jeroen ten Voorde

Op de website Criminal Legal News, een project van het Amerikaanse Human Rights Defense Center, las ik de volgende kop: 'Because Kansas Apparently Needed This Law, Cops Can't Have Sex During Traffic Stops Anymore'. Tot begin mei 2018 was het op grond van het recht van de Amerikaanse deelstaat Kansas voor een politieambtenaar blijkbaar niet strafbaar om tijdens de aanhouding en het verhoor seks te hebben met een verdachte. Het gaat hier overigens om vrijwillige seks. Dergelijk gedrag met een gedetineerde was wel al strafbaar. De nieuwe wet maakt het in Kansas ook strafbaar 'consensual sexual intercourse' te hebben 'during the course of such law enforcement officer's duties, including, but not limited to, a custodial interrogation'.¹ Directe aanleiding voor de wet is een onderzoek naar een gerechtelijke dwaling dat ook aan het licht bracht dat de politieambtenaar die bij die zaak betrokken was jarenlang gekleurde vrouwen uit Kansas City onder bedreiging van arrestatie dwong tot geslachtsgemeenschap. Ook het verhaal van een tiener uit New York die stelde in een politieauto te zijn verkracht door twee politieambtenaren, vormde aanleiding de wet in te voeren. De zaak van de verkrachte tiener had overigens niet tot vervolging geleid, omdat de politieambtenaren stelden dat de seks consensueel was en daarmee niet verboden en ander bewijs niet voorhanden was. Dat zij seks hadden gehad met een tiener in een politieauto ontkenden zij blijkbaar niet!

De in Kansas ingevoerde strafbaarstelling past bij een grotere gevoeligheid voor politieoptreden en seksuele delicten. Beide onderwerpen komen hier bij elkaar. Het Nederlandse parlement bespreekt de komende tijd twee wetsvoorstellen op beide terreinen: het wetsvoorstel Geweldsaanwending opsporingsambtenaar (op overheid.nl te vinden onder parlementaire stukken, nr. 34641) en het wetsvoorstel Herziening zedenwetgeving, waarvan de minister in mei 2018 beloofde dat het voor de zomer van 2018 in consultatie wordt gegeven.² Vermoedelijk worden de onderwerpen tijdens de behandeling van beide voorstellen niet bij elkaar genomen. Op zichzelf is dat begrijpelijk; er is geen aanleiding te denken dat de Nederlandse politie verhoorruimtes voor iets anders gebruikt dan voor... verhoor. Er is mij één voorbeeld bekend van Nederlandse politieambtenaren die in een politie-

* Prof. dr. mr. Jeroen ten Voorde is universitair hoofddocent Straf(proces)recht. Hij is tevens als bijzonder hoogleraar Strafrechtsfilosofie, leerstoel Leo Polak, verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen en redacteur van PROCES.

1 kslegislature.org/li/b2017_18/measures/documents/hb2621_00_0000.pdf.

2 *Kamerstukken II* 2017/18, 29279, 441, p. 19-20.

auto seks hadden met een naar verluidt dronken vrouw.³ Dergelijk handelen is naar Nederlands recht strafbaar (de politieambtenaren werden veroordeeld tot een celstraf van 2,5 jaar) en daarvoor is geen aparte strafbaarstelling nodig. Opvallend aan de in Kansas ingevoerde wet is dat vrij specifiek wordt omschreven welk handelen wanneer (tijdens politieverhoor) strafbaar is. Dat zullen we in Nederland niet snel zien. Nederlandse strafbepalingen zijn veelal abstracter omschreven. Dat vergt het nodige van onder andere de rechter, die moet beoordelen of de bewezen verklaarde feiten strafbaar zijn. Zo kan discussie ontstaan over de vraag of dreigen met arrestatie bedreiging met een andere feitelijkheid oplevert (nodig voor een bewezenverklaring van zowel verkrachting als feitelijke aanranding van de eerbaarheid, respectievelijk art. 242 en 246 Wetboek van Strafrecht (Sr)). Ook kan men zich afvragen of een staande gehouden, aangehouden of in verzekering gestelde persoon zich in een kwetsbare positie bevindt (een vereiste voor strafverhoging wanneer de aangehouden persoon minderjarig is, aldus art. 248 lid 4 Sr). Een dergelijke discussie hoort thuis in de Nederlandse rechtszaal. Tegelijkertijd zien we, als het gaat om politieoptreden, een steeds groter geworden gevoeligheid, vooral van de zijde van de politie zelf, die niet graag zelf in het verdachtenbankje terechtkomt. Hoewel het wetsvoorstel Geweldsaanwending politieambtenaren een beperkt bereik heeft, is de uitstraling van het wetsvoorstel naar het mij voorkomt veel groter: van de politie blijf je af, en dat geldt ook voor het Openbaar Ministerie en de rechter. Kan die uitstraling gevolgen hebben voor andere gevallen? De omstandigheid dat de toenmalige staatssecretaris voor Veiligheid en Justitie bij integriteitsschendingen meer zag in een ambtenaarsrechtelijke aanpak, waarbij ontslag als mogelijkheid werd genoemd, geeft te denken.⁴ Dat de staatssecretaris hier uitstraalt dat strafrecht ultimum remedium is, is hoewel positief ook tamelijk selectief (voor de rest van de samenleving geldt dit aloude adagium allang niet meer) en zou niet mogen betekenen dat politieambtenaren altijd de strafrechtelijke dans ontspringen, tenzij hij enkel doelt op gevallen van consensuele seks tussen meerderjarigen. Dan meen ik dat de strafrechtelijke weg gesloten moet blijven. De wet in Kansas gaat mij op dit punt te ver. Overigens kunnen we ons wel afvragen hoe vrijwillig seks tijdens een aanhouding of politieverhoor is.

De thematiek van seksuele delicten komt ook in dit nummer van PROCES aan bod. Alice Bosma en Eva Mulder onderzochten de reacties op drie verschillende momenten op het bericht van een Nederlandse journalist die op Twitter en in andere media verklaarde dat ook hij slachtoffer is van ongewenste seksuele intimiteiten. Hij kwam met zijn verklaring tijdens de nationale en internationale #MeToo-discussie. Vertrekkend vanuit de theorie 'Belief in a Just World' laten de auteurs zien dat stereotypen en mythes over slachtofferschap en verkrachting gebruikt kunnen worden om de positieve en negatieve reacties op het Twitterbericht te onderzoeken.

De tweede bijdrage aan dit nummer betreft een ander actueel thema, namelijk mediation in strafzaken. In Nederland bestaat daarover vanouds de nodige aarze-

3 www.rtlnieuws.nl/nieuws/binnenland/2.5-jaar-cel-voor-agenten-die-seks-hadden-politieauto.

4 *Kamerstukken II* 2015/16, 24587, 636, p. 3-4.

Jeroen ten Voorde

ling, maar uit het artikel van Marjon Uitslag en Tanja van Mazijk blijkt dat mediation in strafzaken een steeds vaster onderdeel van de strafrechtspleging aan het worden is. De auteurs bespreken wat mediation in strafzaken in Nederland inhoudt, waar mediation wordt gepositioneerd te midden van andere vormen van herstelbemiddeling en aan welke kwaliteitseisen een mediator in strafzaken zou moeten voldoen.

Peter van der Linden pleit in zijn PROCESperikel ervoor in de aanpak van kindermishandeling het kind nu echt eens centraal te stellen, in plaats van dat telkens alleen maar met de mond te belijden.

In de derde bijdrage geeft Sietske Dijkstra een samenvatting van verschillende onderzoeken naar hoe in een experimentele pilot werd omgegaan met huiselijk geweldzaken. In deze pilot werden zogeheten leerateliers Verdiepingsomgeving Jeugd, Gezin en Zeden gevormd als experimenteerruimte voor collectief leren van professionals in de keten van zorg en strafrecht. Dijkstra laat zien dat de leerateliers tot meer betekenisvolle interventies leidden, het professionele repertoire versterkten en de vakinhoudelijke kennispositie over huiselijk geweld verbeterden, maar ook dat meer aandacht kan worden besteed aan analyse en duiding en dat meer reflectie wenselijk is.

In zijn PS van een redacteur gaat Jaap van Vliet in op de discussie over het opleggen van tbs zonder diagnose van een stoornis. Tegen de maatschappelijke trend in pleit hij voor terughoudendheid bij het opleggen van tbs wanneer goede diagnostiek ontbreekt.